

IV međunarodni naučni skup

**MULTIKULTURALNOST
I SAVREMENO DRUŠTVO**

**MULTICULTURALISM AND
CONTEMPORARY SOCIETY**

PRAVO

BEZBEDNOST

ZBORNİK RADOVA

PRAVNE I POSLOVNE
AKADEMSKE STUDIJE
DR LAZAR VRKATIĆ

Izdavač/Publisher:

VISOKA ŠKOLA „PRAVNE I POSLOVNE AKADEMSKE STUDIJE DR LAZAR VRKATIĆ”/“LEGAL AND BUSINESS ACADEMIC STUDIES DR LAZAR VRKATIĆ”

Bulevar oslobođenja 76, NOVI SAD, AP Vojvodina – R Srbija

www.useens.net; www.fpps.edu.rs

Za izdavača/For publisher:

Mirjana Franceško

Glavni i odgovorni urednik/Editor-in-chief:

Milan Živković

Uređivački odbor/Editorial Board:

Isidora Wattles, Ivana Marić, Tatjana Glušac

Recenzenti/Reviewers:

Doc. dr Vesna Pilipović, Doc. dr Jasmina Đorđević, Doc. dr Tatjana Glušac, Doc. dr Milan Živković, Doc. dr

Aleksandar Vasiljević, Doc. dr Vojin Pilipović, Prof. dr Veljko Đurić, Prof. dr Duško Radosavljević, Doc. dr Miroslav Milosavljević, Prof. dr Zdravko Skakavac, Prof. dr Slobodan Marković, Prof. dr Ljubo Pejanović, Doc. dr Milan Daničić, Doc. dr Dragomir Jovičić, Doc. dr Milica Radović

Članovi Programskog odbora naučnog skupa/Members of the Program Committee of the Conference:

Doc. dr Milan Živković, predsednik Programskog odbora, Visoka škola „Pravne i poslovne akademske studije dr Lazar Vrkatić”, Novi Sad

Prof. dr Triant Flouris, rektor, Hellenic American University, Atina, Grčka

Doc. dr Atanas Kozarev, Fakultet za detektive i kriminalistika, Skoplje, Makedonija

Dr Nevila Xhindi, European University of Tirana, Faculty of Economy, Tirana, Albanija

Prof. As. Dr. Delija Shpresa, prodekan, Faculty of Foreign Languages, Univerzitet u Tirani, Albanija

Doc. dr Nikola Dobrić, Department of English and American Studies, Alpen-Adria Universität, Klagenfurt, Austrija

Doc. dr Aleksandar Vasić, Visoka škola „Pravne i poslovne akademske studije dr Lazar Vrkatić”, Novi Sad

Doc. dr Zdravko Skakavac, Visoka škola „Pravne i poslovne akademske studije dr Lazar Vrkatić”, Novi Sad

Doc. dr Aleksandar Vasiljević, Visoka škola „Pravne i poslovne akademske studije dr Lazar Vrkatić”, Novi Sad

Doc. dr Sanja Đurđić, Visoka škola „Pravne i poslovne akademske studije dr Lazar Vrkatić”, Novi Sad

Prof. dr Zoran Sušan, redovni profesor, Filozofski fakultet, Univerzitet u Rijeci
Prof. dr Vladimir Takšić, redovni profesor, Filozofski fakultet, Univerzitet u Rijeci
Dr Wojciech Szczepański, Komisija Balkanistike Poljske Akademije Nauka,
Odeljenje u Poznanju
Dr Goran Ribičić, Visoka policijska škola, Zagreb

***Članovi Organizacionog odbora naučnog skupa/Members of the Organizing
Committee of the Conference:***

Prof. dr Mirjana Franceško, Doc. dr Milan Živković, Doc. dr Tatjana Glušac, Mr
Isidora Wattles, Ivana Marić, MA, Prof. dr Petar Teofilović, Prof. dr Veljko Đurić,
Doc. dr Milica Radović, Doc. dr Vojin Pilipović, Jelena Dostanić, MA,
Radivoje Jovović, MA, Đorđe Knežević

Prevodioci/Translators:

Marta Ardalić, Sonja Babić, Tea Barić, Jovana Biki, Andrea Bučko, Ivana Cvekić,
Jovana Drača, Dunja Đudić, Stefan Isakov, Teodora Jandrić, Bogdan Kotarlić,
Gordana Lilić, Margareta Lotrean, Jelena Lukić, Jelena Marjanac, Andrea
Mijatović, Jelena Milosavljević, Živorad Ninković, Sandra Radinović.

***Koordinacija i supervizija/Coordination and supervision:
Doc. dr Slobodan Jovanović***

Lektura/Proofreading:

Marina Ratkov, Marijana Savatović, Predrag Rajić i Tijana Radnović

Prelom i priprema/Set and Prepress

Štampa/Printing

TAMPOGRAF, Novi Sad

Tiraž/Circulation: 100

SADRŽAJ

UVODNA REČ	8
FOREWORD	9

PLENARNA IZLAGANJA - PLENARY TALKS

Frank J. LaBuda <i>THE MELTING POT - ASSIMILATION OR ANNIHILATION</i>	17
Predrag Novakov <i>KULTUROLOŠKI ELEMENTI U PREVODU: SUOČAVANJE SA DRUGIMA</i>	21
Duško Radosavljević <i>MULTIKULTURALIZAM DANAS - MULTIKULTURALIZAM ZA POČETNIKE U OSNOVNIM CRTAMA</i>	32

SEKCIJA PRAVO - LAW SESSION

Aleksandar Ivanov <i>INSPECTION SUPERVISION FOR ENVIRONMENTAL PROTECTION IN REPUBLIC OF MACEDONIA</i>	43
Atanas Kozarev <i>USTAVNE GARANCIJE I ZAŠTITA OD DISKRIMINACIJE U POSTUPANJU OVLAŠĆENIH SLUŽBENIH LICA U REPUBLICI MAKEDONIJI</i>	62
Božidar Jeličić <i>MULTIKULTURALNOST I MEĐUNARODNO PRAVO</i>	75
Gian Luigi Cecchini <i>INTERNATIONAL LAW AND MULTICULTURAL SOCIETY</i>	97
Darko Marković <i>ODGOVORNOST ZA JAVNO IZGOVORENU REČ U NACIONALNOM I MEĐUNARODNOM KRIVIČNOM PRAVU</i>	123
Gergely Deli, LL.M <i>TOWARDS AN ECONOMIC ANALYSIS OF THE ANTECEDENT BENEFIT DOCTRINE</i>	139
Edis Demić, Rašit Pepić <i>NEPOTIZAM KAO SOCIOKRIMINOLOŠKI PROBLEM</i>	172
KOMISIJA ZA ZAŠTITU OD DISKRIMINACIJE U REPUBLICI MAKEDONIJI I ZAŠTITU LJUDSKIH SLOBODA I PRAVA - Denis Gošev <i>AKTUELNO STANJE I IZAZOVI</i>	179
Dragan Golijan <i>ULOGA PREDDEJTONSKIH MIROVNIH PREGOVORA U STVARANJU MIRA U BOSNI I HERCEGOVINI</i>	187

Eszter Veilandic	
<i>RELATIONSHIPS EXTENDING BEYOND BORDERS BETWEEN MUNICIPALITIES</i>	193
Hon. Frank J. LaBuda	
<i>WHO OWNS THIS PROPERTY? SECULAR COURTS OF LAW, JUSTICE, AND THE FIRST AMENDMENT FREEDOM OF RELIGION</i>	208
Katinka Beretka	
<i>ISKUSTVA JEDNE AUTONOMIJE - UPOREDNOPRAVNA ANALIZA KONKURENTNIH NADLEŽNOSTI VOJVODINE I JUŽNOG TIROLA-</i> ..	220
Gábor Kecskés	
<i>ENVIRONMENTAL ANOMALIES IN THE MULTICULTURAL CENTRAL AND EASTERN EUROPEAN REGION</i>	236
Mile Matijević, Branka Pavlović	
<i>DA LI SU POLICIJSKI I PRAVOSUDNI ORGANI UZ POMOĆ MEĐUNARODNE ZAJEDNICE EFIKASNIJI U SUZBIJANJU KRIMINALITETA U BOSNI I HERCEGOVINI?</i>	245
Мирослав Милосављевић	
<i>ПРАВНИ ПОЛОЖАЈ ПРИВРЕДНИХ ДРУШТАВА ЛИЦА (ОД И КД) У ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ</i>	262
Biljana Petrović	
<i>POSLEDICE IZLOŽENOSTI ŠTETNOM UTICAJU DUVANSKOG DIMA U NAŠOJ ZEMLJI</i>	277
Petar Teofilović	
<i>PRAVA NACIONALNIH MANJINA U AUTONOMNOJ POKRAJINI VOJVODINI</i>	291
Ezio Benedetti	
<i>THE PROTECTION OF NATIONAL MINORITIES WITHIN THE EU AS A FACTOR OF MULTICULTURALISM</i>	312
Erdős, Csaba	
<i>MULTICULTURALISM IN THE HUNGARIAN PARLIAMENTARY LAW – QUESTIONS CONCERNING THE PARLIAMENTARY REPRESENTATION OF NATIONALITIES</i>	332
Milica Kovačević	
<i>KRIVIČNOPRAVNA REAKCIJA I ZAŠTITA OD DISKRIMINACIJE</i>	347
Péter Smuk	
<i>NATIONAL VALUES IN THE NEW HUNGARIAN FUNDAMENTAL LAW</i>	359

SEKCIJA BEZBEDNOST – SECURITY SESSION

Slobodan I. Marković <i>BEZBEDNOST MULTIKULTURNOG DRUŠTVA – IZMEĐU IDENTITETA I NACIONALIZMA-</i>	379
Ana Kučević, Vojislav Todorović, Slobodan Vuletić <i>BEZBEDNOST I OBNOVA KULTURNOG NASLEĐA NA KOSOVU I METOHIJI</i>	398
Doc. dr Andrej Iliev, Mr Dragan Gjurčevski, Mr Bogdan Gjurčevski <i>GLOBALNA BEZBEDNOST KROZ PRIZMU MULTIKULTURALNOSTI</i>	409
Branislav Đurić, Mr Mila Jegeš <i>MULTIKULTURALNOST - BEZBEDNOSNA ŠANSА ILI RIZIK</i>	423
Драган Гаћеша <i>ЗНАЧАЈ ЕКОЛОШКЕ БЕЗБЈЕДНОСТИ У САВРЕМЕНОМ ДРУШТВУ</i> ..	436
Drage Petreski, Andrej Iliev <i>BEZBEDNOSNI IZAZOVI U REGIONU</i>	447
Aleksandar Glavinov, Nenad Taneski <i>ASIMETRIČNE PRETNJE I NJIHOVA REFLEKSIJA NA MEĐUNARODNU BEZBEDNOST</i>	459
Драгомир Кесеровић, Жарко Ђулибрк <i>ЕТНИЧКИ И ВЈЕРСКИ ТЕРОРИЗАМ КАО ПОСЉЕДИЦА НЕТРОПЕЉИВОСТИ У САВРЕМЕНОМ МУЛТИКУЛТУРАЛНОМ ДРУШТВУ (КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА НЕКИХ ЕВРОПСКИХ ЗЕМАЉА)</i>	468
Ljubo Pejanović <i>PROBLEMI ЕКОЛОГИЈЕ I ЕКОЛОШКО-BEZBEDNOSNE KULTURE U REPUBLICI SRBIJI</i>	486
Marinko Kresoja <i>BEZBEDNOSNA POLITIKA BANKE</i>	501
Metodija Dojčinovski <i>OBLICI UGROŽAVANJA LJUDSKE BEZBEDNOSTI U SAVREMENOM DRUŠTVU</i>	511
Миле Ракић <i>НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ, МУЛТИКУЛТУРАЛНОСТ И ИЗГРАДЊА КАПАЦИТЕТА БЕЗБЕДНОСТИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ</i>	520
Мирослав Милутиновић <i>УСПОСТАВЉАЊЕ НАУКЕ О БЕЗБЕДНОСТИ КАО ОПШТЕ СОЦИОЛОШКЕ ПОЈАВЕ</i>	534
Мирослав Милутиновић <i>ИЗАЗОВИ САВРЕМЕНОГ ДРУШТВА У БЕЗБЕДНОСТИ</i>	544

Željko Mojsilović, Marija Marović	
<i>UTICAJ MULTIETNIČNOSTI INSTITUCIJA NA POVEĆANJE STEPENA BEZBEDNOSTI U OPŠTINAMA PREŠEVO, BUJANOVAC I MEDVEĐA ...</i>	555
Момир Остојић	
<i>БЕЗБЕДНОСТ И МУЛТИКУЛТУРАЛНОСТ У ЕВРОПСКОМ СИСТЕМУ ВАЗДУШНЕ ПЛОВИДБЕ</i>	567
Saša Petar, Nikola Protrka	
<i>SIGURNOSNI ASPEKT UPRAVLJANJA LJUDSKIM RESURSIMA U MULTIKULTURALNOJ TVRTKI</i>	580
Predrag Jelenković, Ljiljana Jelenković	
<i>LOKALNA SAMOUPRAVA I ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE</i>	592
Goran Ribičić, Davor Kalem	
<i>SIGURNOSNE INSTITUCIJE JAVNOG I PRIVATNOG SEKTORA U REPUBLICI HRVATSKOJ</i>	602
Tatjana Skakavac, Dragana Malinović	
<i>ORGANIZACIONO-INSTITUCIONALNI OBLICI BORBE ZA ZAŠTITU ŽRTAVA TRGOVINE LJUDIMA U SAVREMENOM DRUŠTVU</i>	618
Стеван Стојановић, Воја Лаковић	
<i>ОБУКА И ЕДУКАЦИЈА ПОЛИЦИЈСКИХ СЛУЖБЕНИКА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ</i>	630
Vasko Stamevski	
<i>AGENCIJE ZA ZAŠTITU LICA I IMOVINE U KORELACIJI SA OSTALIM SEKTORIMA BEZBEDNOSTI</i>	642
Војин Пилиповић	
<i>ЗАШТИТА ИДЕНТИТЕТА И ПРИВАТНОСТИ У МУЛТИКУЛТУРАЛНОМ ДРУШТВУ – ПРАВНИ И ЕТИЧКИ АСПЕКТИ</i>	649
Zdravko Skakavac	
<i>ŽRTVE TRGOVINE LJUDIMA U SAVREMENOM DRUŠTVU</i>	664
Mladen Trajkov	
<i>UTICAJ MULTIKULTURALNOSTI U MAKEDONSKOM BEZBEDNOSNOM SEKTORU - POLICIJI</i>	676

Doc. dr Metodija Dojčinovski¹

Vojna akademija „General Mihailo Apostolski“, Skopje

OBLICI UGROŽAVANJA LJUDSKE BEZBEDNOSTI U SAVREMENOM DRUŠTVU

Rezime: *Sadržaj ovog rada ukazuje na mogućnosti ostvarivanja novih i savremenih oblika ugrožavanja ljudske bezbednosti u različitim sferama društva. Pojam savremenog ugrožavanja odnosi se na iskorišćavanje sistema otvorenih granica, neprilagođenosti državnih i bezbednosnih aparata, slabu efikasnost institucija, korišćenje savremene tehnologije, komunikacije, edukacije, nedovoljnu saradnju organa na nacionalnom i regionalnom nivou i drugo. U tom pravcu, ovaj rad razrađuje pojavne indikatore i nove oblike narušavanja nacionalne bezbednosti, sa ciljem izazivanja nestabilnosti i daljih promena segmenata društva. Kao osnovne razloge narušavanja ljudske bezbednosti ovaj rad definiše društvene izvore ugrožavanja, koji se negativno reflektuju na ljudski faktor, a odnose se na nacionalna, religiozna, profesionalna i lična suprotstavljanja u društvu, društvenu neusaglašenost, razvoj kulture, edukacije, vođenje politike, međunarodne odnose i status subjekata i drugih aspekata. Ukazujući na značaj pojave opasnosti u društvu, u ovom radu biće obrađeni unutrašnji neoružani oblici ugrožavanja ljudske bezbednosti, zbog realne mogućnosti i procene da ljudski faktor ima značajnu ulogu u pojavi motiviranosti i sprovođenju pojave kriminaliteta, u stvaranju društvene neposlušnosti, u organizovanju rušilačkih aktivnosti i pojave nasilnog ekstremizma. Pored primene savremenog teoretskog pristupa, ukazaće se na moguće aspekte identifikacije zastoja u društvu, mere prevazilaženja kriznih stanja i sprovođenje praktičnih modela uspostavljanja bezbednosti, korišćenje efikasnih metodologija i verifikovanih postupaka, upotrebu dokazanih tehnika i instrumenata.*

Ključne reči: *bezbednosni izazovi, pretnje, nacionalna bezbednost, unutrašnji oblici ugrožavanja, mere i aktivnosti.*

Ugrožavanje bezbednosti kao proizvod globalnih procesa

Mnoge od definicija ukazuju na to da se ugrožavanje definiše kao stanje u kome se narušava bezbednost integriteta, slobode, imovine i zdravlja ljudi, ustavni poredak i prava države, bezbednost društvenih grupa i pojedinaca. Pri tome se ključne oblasti ugrožavanja bezbednosti odnose

¹ m_dojcinovski@yahoo.com.

na vitalne funkcije društva, u koje spadaju unapređenje demokratskih vrednosti, ljudske slobode i prava, politički pluralizam, poštovanje načela podele vlasti, zaštita kulturnog identiteta i nasleđa, unapređenje multietničke demokratije i međuljudskih odnosa, stimulisanje ekonomskog i društvenog razvoja, aktivno učešće u evroatlantskim organizacijama i slično. S druge strane, skoro je nemoguće usaglasiti stavove eksperata ili postići konsenzus oko tvrdnje da postoji apsolutno bezbedan prostor, na kome se čovek oseća bezbedno, prostor gde ne postoje razlike, prostor na kome se ne dešavaju neki od oblika narušavanja bezbednosti, država u kojoj nema pojave kriminala, društvo u kome nema ugrožavanja nacionalne bezbednosti. Eksperti, istraživači, naučnici, veliki deo njih, ukazuju da je to posledica globalizacije i globalnih promena, pa čak i da je čovečanstvo ušlo u petu generaciju savremenih ratova, u šta je involviran veliki broj država i regiona iz celog sveta.

Godine s početka ovoga veka su godine dolaženja do izražaja međunarodnih zajednica, međunarodnih institucija, posebno Organizacije ujedinjenih nacija (OUN), Evropske unije (EU) i NATO-a, koje preuzimaju vodeću ulogu u globalnom suprotstavljanju pojavama i delovanjima terorizma kao pretnje za ceo svet. Značajno je napomenuti da brojevi predstavljaju fakte, zbog čega se međunarodna zajednica mora upitati „koji je model i perspektiva bezbednosti na globalnom nivou prihvatljiv za sve države, sve kontinente, sve regione, a posebno za opstanak ljudi i ljudsku bezbednost“. Međunarodne vladine i nevladine organizacije, humanitarna udruženja, naučnici, eksperti i mnogi drugi, ukazuju na to da prirodne katastrofe (zemljotresi, vulkani, poplave, požari, tajfuni i ostalo) predstavljaju pretnju izazvanu ljudskim rukama i pameću.² Ali čovekova aktivnost ne završava željom za samouništenjem, izazvanom nepoštovanjem prirodnih zakonitosti, iskorišćavanjem i uništavanjem životne sredine, nemilosrdnom eksploatacijom prirodnih bogatstava, razvojem novih tehničko-tehnoloških otkrića, globalnim razvitkom na poljima industrije, ekonomije, informatike, naučnim eksperimentima, širenjem zaraznih bolesti i slično. Karakteristično je manifestovanje nacionalizma i masovna pojava nasilnog ekstremizma, neefikasnost međunarodnih institucija i kolektivnih bezbednosnih sistema, aktivnosti organizovanog kriminala, šverc ljudima, drogom, oružjem, kao i pretnja oružjem za masovna uništavanja. Sve više do izražaja dolazi limitiranost intervenisanja međunarodnih i nacionalnih institucija zbog stranih pritisaka i razjedinjenosti u ustrojavanju međunarodno-pravnih instrumenata.³

Rezultat usporenih i neefikasnih odgovora globalnih pretnji i narušavanja mira i bezbednosti na godišnjem nivou je sledeći: oko 5.000.000

² Dušan Bojčev, *Diplomatski rečnik*, TIV-TOP, Skopje, 1998.

³ <http://www.peaceoperations.org>.

ljudi je progonjeno svake godine, oko 600.000 umire; osiromašivanje postaje zabrinjavajuće za oko deset-jedanaest miliona ljudi; raseljavanje ljudi je masovno; dok je zabrinjavajući podatak da se ne može utvrditi tačan broj ubistava, koji se kreće oko 5.000 na godišnjem nivou, ne računajući mračni broj kriminaliteta, koji se ne može utvrditi, kao rezultat pojave novih oblika ugrožavanja ljudske bezbednosti i asimetričnih ugrožavanja, posebno nastankom „novog lica terorizma“ – samoubilačkih napada.⁴

Rezultat ovakvog intenziteta doveo je do narušavanja bezbednosti i kod zapadnih demokratija, dok kod velikog dela zemalja u tranziciji, pogotovo u Jugoistočnoj Evropi i na Balkanu, tranzicioni problemi, kao što su korupcija, urbani terorizam, teški kriminal, ucene, reketiranja, ubistva, ekonomski kriminal i slično,⁵ predstavljaju svakidašnju pojavu. Neusaglašenost mera, radnji i postupaka na suzbijanju pojava kriminaliteta dovodi do još većih aspekata narušavanja bezbednosti, koji se reflektuju kroz dodatno osiromašenje ljudi, ekonomsku stagnaciju, diskriminaciju, ugnjetavanje manjih etničkih grupa, humanitarnih kriza, povećanje intenziteta kriminala i drugih pojava.⁶ Ukupan ambijenat dešavanja na prostorima Jugoistočne Evrope doveo je do raspada mnogih sistema, a globalni terorizam je dobio svoje saveznike u mogućnostima regrutovanja, logističkog podržavanja, ilegalnog tranzita kroz teritorije i države, finansiranja različitog tipa i sličnih radnji. Masovno slabljenje društvenih uređenja doprinelo je pojavi nacionalnih separatističkih ideja i pokreta, koji se reflektuju već dve decenije, dovodeći do formiranja novih država u Evropi i svetu. Posledice globalne bezbednosti generišu velike poteškoće pojavom novih unutrašnjih problema u regionima bivšeg Sovjetskog Saveza, u Centralnoj i Istočnoj Evropi, kriza u Zalivu i na Bliskom istoku.⁷

Narušavanje regionalne i nacionalne bezbednosti

Jedanaesti septembar 2001. godine ukazao je na prekretnicu sistema bezbednosti u državama celog sveta, jer su morale podići aspekte bezbednosti na nacionalnom i regionalnom nivou, usaglasiti društveno-politički sistem efikasnosti zaštite nacionalnih interesa i ljudske bezbednosti, podići nivo bezbednosti kritične infrastrukture i drugo. Međutim, ceo svet je bio svedok da se desilo upravo suprotno, da su savremeni bezbednosni sistemi ušli u duže procese transformacija, da zapravo nisu mogli da se oslobode korišćenja zastarelih bezbednosnih tehnika i načina rada, svojstvenih za tradicionalne, spore i neefikasne političke aparate. Nekompatibilnost u

⁴ <http://www.cdnpecekeeping.ns.ca>.

⁵ Sobranie na RM, *Nacionalna koncepcija za bezbednost i odbrana na RM*, 2003.

⁶ Gocevski, Bakreski, Slaveski, *Evropskata unija niz prizmata na evropskata bezbednost*, Filozofski fakultet, Skopje, 2007.

⁷ NATO, Office of information and Press, Brussels, 2001.

primeni različitih standarda doprinela je njihovoj usporenosti u odnosu na naučnu misao, naučna istraživanja i istraživačke tehnologije, na sreću – ne zadugo.

Događaji nakon napada na Svetski trgovački centar i Pentagon ukazuju na masovne potrese bezbednosnih sistema i organizacija na nacionalnom i regionalnom nivou. Do izražaja je došla neefikasnost u organizacijsko-formacijskom elementu i funkcionisanju kod bezbednosnih i odbrambenih institucija, organa, službi i sistema u celini. Grupa zemalja iz Jugoistočne Evrope požurila je da pristupi kolektivnoj bezbednosnoj zaštiti, tražeći hitan prijem u međunarodne institucije. Zanemariivši dalji razvoj i unapređenje sopstvenih resursa, u ogromnom delu savremenih država Evrope prihvaćen je princip „razmene obaveštajnih informacija i bezbednosne saradnje na svim nivoima“, čak i sa zemljama koje nisu članice evroatlantskih organizacija. Sistem upravljanja krizama je neophodan uslov saradnje u procesu bezbednosti u pogledu primene standardizovane mere prevencije, ranog predupređenja i efikasnog suprotstavljanja ugrožavanjima, rizicima i opasnostima, koji dolaze sa svih strana. Ovakav pristup i rešavanje mogućih kriza učinio je unutrašnji prostor i teritoriju svake države bezbednijom.

Bezbednost ljudi, država i regiona predstavlja termin kompleksnog značaja, multidisciplinarnog pristupa, zbog čega istraživanja determiniraju nove oblike ugrožavanja nacionalne i ljudske bezbednosti.

Oblici ugrožavanja u postkonfliktnom periodu

Kao rezultat tradicionalnih navika u određenim regionima, kod pojedinih naroda i etničkih grupa već dugo vremena postoji potreba za naoružavanjem. U praksi je nekontrolisanost proizvodnje i prodaja ilegalnog oružja proces poznat kao „revolucija vojnog potencijala“, iniciran raznim ciljevima i interesima, podržavan najčešće od strane kriminalno-terorističkih organizacija. Kroz ovaj proces prodaje opasnih materijala i naoružanja direktno se utiče na ekspanziju pretnje, ugrožavanje bezbednosti, podsticaj kriminala i postojanje želje za nastankom međuetničkih sukoba i netrpeljivosti, ostvarivanje secesionističkih ideja i drugih oblika narušavanja društva.

Hemijsko oružje i oružje za masovno uništavanje, do kojeg pojedinci i grupe – nosioci kriminalnih i kriminalno-terorističkih aktivnosti – žele da dođu, predstavljaju najveću pretnju. Posebno su ugrožene zemlje koje su deo kolektivnih bezbednosnih aparata, zbog čega se tvrdi da sumnjivo oružje i materijal za tu upotrebu dolazi iz neidentifikovanih fabrika, država i regiona, pa je, prema tome, sumnjivog porekla. Sve češće se na pijacama ili na drugim mestima, kao što su ulice, prtljažnici automobila,

kamioni, po kućama, stanovima, barovima, u specijalnim magacinima i na drugim mestima može naći najsofisticiranija ratna oprema i oružje, kao i materijalno-tehnička sredstva, poreklom i karakteristikama deklarirani kao proizvodi savremenih svetskih proizvođača.

Tako se smatra da je svaki petnaesti čovek na planeti ilegalno naoružan, a da se u svetu sve češće mogu primetiti maloletna naoružana lica, pa se može proceniti da u svetu ima oko 300.000 maloletnih vojnika. Ovo ukazuje na činjenicu da kod mlade populacije postoji ogromna želja da kontroliše starije generacije na političkim, finansijskim, ekonomskim i drugim poljima društvenog razvoja.⁸ Period u kome živimo ne odgovara vremenu kada je običan građanin mogao da razmišlja slobodno, da radi šta hoće i zarađuje koliko hoće, da putuje i širi svoja saznanja o ljudima, načinu življenja, kulturi, istoriji, da se pojavljuje na mestima gde je nepoželjan, na mestima gde ne zna jezik stanovništva, gde se ne uklapa ponašanjem, kulturom i ostalim karakteristikama. Zatvorenost u vlastitoj etničkoj sredini, nepoštovanje multikulturalizma, mogu razviti razne forme nacionalizma, ekstremizma, primene kriminalne aktivnosti, čak i savremene oblike terorizma. To su i prostori gde vernici pale crkve i džamije, pišu parole po verskim i državnim objektima, blokiraju puteve i ne dozvoljavaju vozilima hitne pomoći i vatrogasnim vozilima da vrše intervencije, protestuju kad hoće i gde hoće; to su prostori gde se pale državne zastave, uništavaju kuće i privatna imovina, pale se i zdravstvene ustanove, napadaju se nevinna lica i slično.

Postavlja se pitanje ko to radi i zbog čega, koja lica su organizatori, izvršioци i ko stoji iza svega toga. Narušavanje ljudske bezbednosti je sinhronizovan proces, stanje u kome je cilj destabilizacija i prouzrokovanje unutrašnje nestabilnosti, koja može da dovede do promene, do preokreta. Unutrašnje prouzrokovanje nestabilnosti dovodi do pojave društvenih kriza, najčešće političkih, bezbednosnih ili ekonomskih. Pojavi kriza prethodi niz indikatora i aktivnosti na podrivanju stanja, koje se, sa bezbednosnih aspekata, može sagledati kroz razne oblike destruktivnog organizovanja, koji utiču na bezbednost, a mogu se utvrditi kroz nekoliko elemenata, kao što su mobilizacija, regrutacija, finansiranje, odsustvo kontrole teritorije, tranzit, formiranje i korišćenje slobodnih koridora, veštačka pojava društvenih kriza, kriminalizacija građana i drugo.

Izuzetno značajan indikator narušavanja nacionalne bezbednosti predstavlja formiranje koridora ilegalnog tranzita. To su prostori i pravci izbegavanja kontrole državnih institucija ili državnih bezbednosnih organa, koji otežano izvršavaju svoje ustavom i zakonima određene zadatke. U tim okolnostima grade se uslovi za povezivanje teritorija različitih država, pri

⁸ <http://www.jura.uni-frankfurt.de/INPE/links.htm>, <http://www.usip.org/library/topics/peacekeeping.html>.

čemu se kriminalizacijom želi omogućiti organizovano ilegalno kretanje ljudi bez dokumenata, kao i boravak i prenošenje robe preko granica, čime se podstiče siva ekonomija. U savremenom svetu još postoje ideje za uspostavljanje jednonacionalne države, nacionalističke ideološke orijentacije. Čini se da se tokom poslednjih desetak godina oružane snage koriste za uspostavljanje javnog reda i mira, a ne za suprotstavljanje potencijalnom protivniku.⁹ To dovodi do disperzije bezbednosti u više pravaca, kao i do neusaglašenog suprotstavljanja, čak i do buđenja ideja o redefinisaniu odnosa na verskoj, ideološkoj i nacionalnoj osnovi.

Korak nazad u razvoju demokratskih sistema čini nekompatibilnost savremenih izazova, neadekvatno korišćenje naučne misli, nedovoljno razvijena istraživanja i istraživačke tehnike, neefikasnost organizovanja i funkcionisanja bezbednosnih sistema i drugo.¹⁰ Stalna promena u bezbednosnim sistemima ukazuje na indikatore ozbiljnog raskoraka u suprotstavljanju četvrte generacije ugrožavanja, takozvane pojave „asimetričnih pretnji“, pri kojima vladine bezbednosne strukture nisu u mogućnosti da vide protivnika i da mu se pravovremeno suprotstave. Prevencija je skoro nemoguća, rano predupređenje teško izvodljivo, gubici su značajni, medijska kampanja ogromna. Karakteristični primeri bezbednosnih potresa sistema pojavljuju se u većini zemalja Jugoistočne Evrope, zemljama koje su hitno primljene u kolektivne bezbednosne sisteme, pa čak i u zemljama Evropske unije. Primeri za to predstavljaju terorističke aktivnosti u metropolama kao što su Vašington, Njujork, London, Madrid, Moskva i druge.

Specifičan i nov oblik narušavanja bezbednosti na nacionalnom i regionalnom nivou predstavlja i postojanje aristokratskog odnosa, što može dovesti do ozbiljnog narušavanja odnosa između običnih građana i vlasti, ukoliko tranzicioni problemi, kao što su korupcija, želja za brzim bogaćenjem, organizovani kriminal i slično, budu predmet interesovanja vladajuće garniture, zbog čega koalicioni interesi često dovode do napuštanja ukupne kontrole i primarne potrebe bezbednosti društva. Neprihvatanje široke demokratije od strane vodećih lidera politike može dovesti do inicijative organizovanja spoljašnjih i unutrašnjih oblika ugrožavanja država, kao što su oružane agresije, vojna intervencija, pogranični oružani sukobi, građanski konflikti, pobune i terorizam masovnih razmera.¹¹ Oblici ugrožavanja nacionalne bezbednosti države mogu se pojaviti i kroz nekonvencionalna dejstva, prouzrokovani veštačkim društvenim krizama, psihološko-subverzivnim dejstvima i drugim faktorima.

⁹ Vasilevski, *Međunarodno humanitarno pravo*, Voena akademija, Skopje, 2002.

¹⁰ Dojčinovski, *Savremeno voeno razuznavanje*, Solaris Print, Skopje, 2009.

¹¹ Mitko Kotovčevski, *Nacionalna bezbednost – drugi i treći deo*, Makedonska civilizacija, Skopje, 2000.

Međunarodna saradnja

Stabilizacija novih režima predstavlja pilot-plan međunarodne zajednice za uspostavljanje kontrole i održavanje bezbednosti u kriznim regionima. Na taj način se ukazuje prilika za suprotstavljanje terorizmu, i ostalim asimetričnim pretnjama, prisustvom predstavnika međunarodnih institucija na krizom zahvaćenim teritorijama. Otvaranje kancelarija za bezbednost u kriznim regionima, s druge strane, može podstaći ekstremne snage da rade na pripremama za izvođenje kriminalnih, oružanih i drugih oblika inkriminacije. Aktivnosti međunarodne zajednice na planu prevencije omogućene su donošenjem više rezolucija, mera i aktivnosti na bezbednosnom polju. Među značajnijim aktivnostima povezanim sa održavanjem bezbednosti na nacionalnom i regionalnom nivou mogu se nabrojati sledeće: poboljšanje mera saradnje između bezbednosnih sistema; promocija mogućnosti za angažovanje bezbednosnih organizacija, kao i multinacionalne brigade SIBRIG¹² na prostoru Jugoistočne Evrope; realizacija preporuka OEBS-a u vezi sa poboljšanjem demokratskih procesa i unapređenjem ljudskih prava u kriznim regionima; korišćenje potvrđenih mera poverenja, od kojih se očekuju pozitivni rezultati; sakupljanje ilegalnog oružja; implementacija projekta integrisanog graničnog obezbeđenja; korišćenje asistencije NATO-a, EU i ostalih organizacija.

Regionalni procesi bezbednosti treba da doprinesu poboljšanju bezbednosnog stanja na nacionalnom i regionalnom nivou. U tom pravcu, postavlja se nekoliko pitanja koja omogućavaju razvoj bezbednosti i saradnju na svim poljima koja obezbeđuju bolji život i održavanje razvoja regiona, institucija i bolju perspektivu zemalja. Kao takvi se mogu identifikovati razvoj nacionalnih vizija i strategija tranzicionih regiona, usavršavanje zakona, primena prava i usaglašavanje pravnih normi i propisa sa evropskim procesima, realizovanje zajedničkih aktivnosti u sferi obuke i obrazovanja, formiranje međudržavnih koordinativnih organa za saradnju, razvijanje kreativnih pristupa prema domaćoj bezbednosti i odbrani.

Zaključak

Ugroženost ljudi i narušena bezbednost je prioritet subjekata na lokalnom, regionalnom i globalnom nivou. Ukazivanje na to da je narušena bezbednost ljudi pretnja i ugrožavanje savremenog sveta predstavlja imperativ političkim elitama da fenomen bezbednosti shvate kao prioritet u vođenju politike, jer je politika povezana sa ljudima, društvima, procesima, životom. Procene bezbednosti mogu se tretirati kao osnova i mogućnost za pojave sve različitijih, savremenijih i agresivnijih oblika ugrožavanja

¹² South east brigade.

teritorija. Zaključak je da ugrožavanje bezbednosti i ljudi predstavlja negativnu činjenicu, koja nije do kraja razjašnjena. Trenutno stanje ugrožavanja ljudske bezbednosti, determinisano iz svetskog globalnog stanja, prvenstveno u ekonomskom pogledu, može omogućiti odlaganje mnoštva bezbednosnih projekata, pri čemu bi planirane preventivne bezbednosne mere i aktivnosti ostale na papiru – bile bi otkazane ili prolongirane.

Intenziviranje pojavnih oblika ugrožavanja bezbednosti nacionalnih država dovodi u teško stanje rezultate naučne i ekspertske misli, a motivije aktivnosti pretnje, te dalji negativni razvoj i uticaj svetske globalizacije. U ostacima minulih društvenih tokova, pojava, rizika i opasnosti počinju novi oblici ugrožavanja nacionalnih sistema, zbog čega je neophodna zajednička akcija i kolektivno suprotstavljanje u cilju podizanja opšte bezbednosti na lokalnom i regionalnom nivou.

Literatura

1. Ackermann, Alice, *The Prevention of armed conflicts*, GMCECSS, 2003.
2. Bakreski, Oliver, *Koordinacija na bezbednosnata zaednica vo Republika Makedonija*, Skopje, 2005.
3. Beylis, Dems, Colin, Eliot, *Strategija u savremenom svetu*, drugo izdanje, Nampres, Skopje, 2009.
4. Bojčev, Dušan, *Diplomatski rečnik*, TIV-TOP, Skopje, 1998.
5. Bunker, Dj. Robert, *Nedržavni zakani idni vojni*, Nampres, Skopje, 2009.
6. Cleary, Laura R., *The essence of democratic, civil and civilian control*, Cranfield University, 2006.
7. Department of State Publication, *Patterns of Global Terrorism 1998*, april 1999. (CRT VG Overview of Terrorism – 33) Office of Antiterrorism Assistance.
8. Dojčinovski, Metodija, *Savremeno voeno razuznavanje*, Solaris Print, Skopje, 2009.
9. EU, *European security strategy*, Brussels, 2003.
10. Gocevski, T., Bakreski, O., Slaveski, S., *Evropskata unija niz prizmata niz na evropskata bezbednost*, Filozofski fakultet, 2007.
11. Haines, Jeff, *The principles of good governance*, Canfield University, 2006.
12. <http://www.cdnpecekeeping.ns.ca>.
13. <http://www.Jura.uni-frankfurt.de/INPE/links.htm>.
14. <http://www.peaceoperations.org>.
15. <http://www.usip.org/library/topics/peacekeeping.html>.
16. Ivanovski, Zoran, Angeleski, Metodija, *Bezbednosni sistemi*, Skopje, 2005.
17. Kotovčevski, Mitko, *Nacionalna bezbednost na Republika Makedonija*, tret del, Makedonska civilizacija, Skopje, 2000.
18. Kotovčevski, Mitko, *Savremen terorizam*, Makedonska civilizacija, Skopje, 2003.
19. Luciano, Lorraine A., *Multinacionalni operacii*, Skopje, 2005.
20. McConvile, Teri, Cleary, Laura R., *Managing Defense in a Democracy*, Cranfield University, 2006.
21. Mićunović, Lj., *Rečnik stranih reči i izraza*, Viktrih, Beograd, 2003.
22. Mitrevska, Marina, *Krizen menadžment*, Makedonska riznica, Kumanovo, 2005.

23. Mochtaitis, Tom, *Al Qaeda: A global Insurgency?*, CCMR/NPS, DePaul University, 2005.
24. Piter, H., *Poim globalne bezbednosti*, Tabernakul, Skopje, 2009.
25. Pratt, Nick, *The New Terrorism*, GMCECSS, 2003.
26. Rodin, Dejvid, *Vojna i samoodbrana*, Magor, Skopje, 2009.
27. Sloan, Stephen, *Changing Requirements in the Domestic and International Arena*, G.C.M., 2003.
28. Sobranie na RM, *Nacionalna koncepcija za bezbednost i odbrana na RM*, 2003.
29. Tripunovski, M., Josifović, I., Matovska, M., *Globalizacija kolku bezbedna, kolku rizična, globalizacija, mirot i bezbednost*, Filozofski fakultet, Skopje, 2008.
30. *Ustav na Republika Makedonija*, www.pravo.org.mk.
31. Vital, Dejvid, *Opstanak malih država*, Tabernakul, Skopje, 2009.

FORMS OF JEOPARDIZING HUMAN SAFETY IN MODERN SOCIETY

Summary: *The content of this study indicates the possibility of achieving new and modern forms of jeopardizing human safety in different spheres of society. Modernity of endangering refers to jeopardizing the system of open borders, maladjustment of state and security apparatus, the weak institutional effectiveness, the use of modern technology, communications, education, lack of cooperation between authorities on national and regional level, and more. In this sense, this paper elaborates the phenomenal indicators and new forms of violating the national security, with the aim of provoking instability and further changes in segments of society. As the main reason for the violation of human safety, this paper defines the social sources of threats, which have a negative impact on the human factor, being related to ethnic, religious, professional and personal confrontations, social conflicts, development of culture, education, political guidance, international relations, status and other aspects. Emphasizing the significance of the phenomenon of threats to society, this work elaborates on inner unarmed forms of jeopardizing human safety, because of the realistic possibility and estimation that the human factor plays an important role in the occurrence of crime, in the creation of social disobedience, in organizing subversive activities including occurrence of violent extremism. Besides applying the modern theoretical approach, this paper will identify the possible aspects of deadlock in society, measures to overcome the crisis and to implement the practical model of establishing security, efficient use of methodology and verified procedures, and the use of proven techniques and instruments.*

Key words: *safety risks, threats, national security, internal forms of jeopardizing, measures and activities.*

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад
316.722:340(082)

**МЕЂУНАРОДНИ научни скуп "Мултикултуралност и савремено друштво"
(4; 2013; Нови Сад)**

Pravo, bezbednost: zbornik radova / IV Međunarodni naučni skup
Multikulturalnost i savremeno društvo. – [Novi Sad, 2013] Novi Sad : Visoka škola
"Pravne i poslovne akademske studije Dr. Lazar Vrkatić", 2013 (Novi Sad :
Tampograf). - 693 str. ; 24 cm

Radovi na srp. i engl. jeziku. - Tiraž 100.-Bibliografija

ISBN 978-86-7910-066-5

а) Мултикултуралност – Правни аспекти – Зборници
COBISS.SR-ID 277818631